

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
ורדה שניצר ז"ל
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 599

מסכת זבחים ד' - י'

בס"ד, ז' כסלו תשע"א

השבוע בגליון

- יש להקריב קרבן תודה לשם הנס שממנו ניצל בעליו
- לכל סוג של נס ייחודיות משלו
- כשה' חתם סופר' זצ"ל בירך "הגומל" בלשון רבים
- החתנים מביאים קרבן תודה
- שמח בייסורים ותן תודה על הניסים

- כבשים, כובסים או כובשים
- הניצול ממחלה, יכול לשמוע ברכת "הגומל" מאסיר משוחרר?

- צירוף מומר לתפילת המוסף
- למי שייך הקרבן?
- כמה צדקה יתן מי ששגג ולא הניח תפילין
- ההבדל בין קרבן חטאת לקרבן עולה
- מדוע בשבת אין אומרים "לכפר"

דבר העורף

המתנה המופלאה

כל ימיו היה ר' פייבל העגלון מתאמץ לחזות בזיו פניו של ה'חפץ חיים' זצ"ל. בכל עת שהזדמנה לידו חלף ליד הבית השפוף, שמא יראה את מאור הזור ויזכה לשאוב מלא חופניים רוחניות, להפיג מעט את עבודתו הגשמית.

בתקופה האחרונה נמנע ר' פייבל מלפגוש את רבי ישראל מאיר הכהן, ולא זו בלבד, אלא שאף כאשר הזדמן לו לראותו, הצליף פייבל בסוסיו התשושים, והמריצם להסתלק מן המקום חיש מהר. וכל כך למה? **ובכן**, ר' פייבל, או פייבלוש בלשון בני העיירה, נשא בצקלונו משפט מבזה ומשפיל שיועד עבור ה'חפץ חיים' על ידי רב מפורסם ומכובד. היה זה כאשר רבי ישראל מאיר הכהן פנה אל פייבל שבועות מספר לפני כן, וביקשו: "נוסע אתה בין העיירות. במטותא מינך, בבואך לאישישוק, פנה לרבי יוסף זונדל הוטר ובקש ממנו ברכה עבורי".

מיהר ר' פייבל, החליק בזריזות געורים למושב הסדוק שבראש העגלה, ודבר אישישוקה. "סוסים, סוסים, לבטח תזכו לגן עדן של סוסים", קרא בצהלה לעבר סוסיו שליווהו זה שנות דור, "אתם מסייעים למלא את בקשתו של צדיק וגדול בתורה. איי איי איי, מה הנכם מבינים בצדיקים", הפטיר בלעג, וחזר להרהר כיצד הוא, פייבל העגלון, מגיע לביתו של ה'חפץ חיים', המקבלו במאור פנים, רוכן לעברו, ומוסר עבורו ברכה מאת... מי היה מאמין. פייבל והחפץ חיים.

מי שהיה מבקש לכוון את לוח השנה לפי מצב רוחו של ר' פייבל, לבטח היה מתבלבל לחלוטין. בכניסתו לאישישוק זהרו פניו של פייבל כבליל הסדר. מלך. בשליחות ה'חפץ חיים'. ביציאתו מאישישוק דמה פייבל לאדם היוצא מבית הכנסת לאחר אמירת הקינות בתשעה באב. פניו לבנות, ראשו סחרחר עליו, עיניו כבויות ואווירת אבל חופפת עליו.

לעולם לא אלחוש את ה"ברכה" הזו באזניו של ה'חפץ חיים' והיה מה, החליט פייבל בנחישות. מילא, סוסי, לא יזכו לגן עדן של סוסים, אך כלום נגזר עלי להשרף באש הגהינום של בני אדם שבזו צדיקים וגדולים? "הווי זהיר בגחלתן שלא תכוה", לא כן? **לבסוף**, כאשר פגש ה'חפץ חיים' בפייבל, החל הלה להתנצל במבוכה כי אינו ממוגל לחזור על ה"ברכה".

דף ד/א וישנן בציבור

צירוף מומר לתפילת המוסף

כידוע, תפילת מוסף לא נתקנה לבקשת רחמים, כשאר התפילות, אלא כזכר לקרבן המוסף שהיה קרב בבית המקדש, וכמאמר הפסוק (הושע יד/ג) "ונשלמה פרים שפתינו".

להלכה (עיין "משנה ברורה" סימן נ"ה ס"ק מ"ו ושו"ת "אגרות משה" חלק א"ו ח"ב סימן י"ט), יהודי מחלל שבת בפרהסיא אינו מצטרף להשלים מניין לתפילה בציבור. אולם, הגאון הרואגצובי זצ"ל סבר, כי אפשר לצרף יהודי זה למניין, אך לא לתפילת מוסף. את קביעתו הוא סומך על דברי הגמרא (חולין ה/א) שנקבעה להלכה (רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ג הל' ד'), שאין מקבלים קרבנות מן המומר להקריב בבית המקדש. ממילא, יתכן שיהודי זה יצטרף להשלים מניין לתפילת שחרית בציבור, אך לא לתפילת מוסף, שהרי במצבו הנוכחי לא היו מקבלים ממנו קרבנות בבית המקדש, ואם כן גם בקרבנות הציבור, ובכללם בקרבן מוסף אין הוא שותף, וממילא אינו יכול להמנות כעשירי במניין לתפילת מוסף שנתקנה כזכר לקרבן.

אולם מספר פוסקים חולקים וסוברים, כי אם אפשר לצרפו למניין [כאמור, להלכה, אין לצרפו], אזי, גם לתפילת המוסף אין מניעה לצרפו, תוך שהם תומכים את דעתם ביסודות איתנים מסוגייתנו, כלהלן. מבואר בסוגייתנו כי כהן המשנה את שם הבעלים, ועובד בקרבן של ראובן לשם שמעון, פוגם בכך את הקרבן. כל זאת, לגבי קרבן יחיד, היינו, קרבן המובא לבית המקדש על ידי אדם פרטי. אולם, קרבן ציבור אינו נפסל בכך, שכן, במה יחליפנו הכהן? הרי כל יהודי שיעלה במחשבתו של הכהן כבעל הקרבן, הוא אכן בעליו והכהן לא טעה במאומה [וגם אם יחשוב הכהן כי קרבן זה שייך לנכרי מסויים, לא נפגם הקרבן, משום שנכרי אינו "בן חיוב" בקרבנות, ומחשבה עליו אינה ממין העניין].

לכאורה, גם קרבן ציבור עלול להיפסל במחשבת שינוי השם, כגון, כאשר הכהן יחשוב, כי קרבן זה שייך לישראל מומר, אשר ממנו אין מקבלים קרבנות, כאמור! מוכח, איפוא, כי גם מומר נחשב כשותף בהבאת קרבנות ציבור, ורק קרבנות יחיד אין מקבלים הימנו, ואפשר לצרפו למניין גם לתפילת מוסף, שהרי קרבן המוסף הוקרב גם בשליחותו [יש לציין, כי קיים גם נידון נוסף לגבי תפילת מוסף, ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' ק"ד].

דף ד/א ואשכחן שינוי קודש שינוי בעלים מנלן

למי שייך הקרבן?

משעוסקים אנו בקרבנות ראוי לברר את מהות הקשר בין בעל הקרבן לקרבנו. כלומר, המקדיש קרבן לגבוה, למזבח, מעתה אין הוא בעליו, ואין הוא רשאי למכרו או להשתמש בו. אולם, עדיין יש לברר, אם בעת הקדשת הקרבן לבית המקדש הקשר בין הבעלים לבין הקרבן מתבטא אך ורק בכך שהקרבן הקרבן מכפרת בעדו, או שמא, הקרבן גם קרוי על שמו של

ציוני נשמות

הר"ר **ברוך דוד דבינסקי** ז"ל

ב"ר מנחם חיים זצ"ל

נלב' ע"ט בכסלו תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

ציוני נשמות

הר"ר **משה לויט** ז"ל

ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב' ע"ז בכסלו תשכ"ד

ומרת **אסיה לויט** ע"ה

ב"ר אפרים ז"ל נלב' ע"ט"ז בניסן תשס"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

ציוני נשמות

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל

ב"ר משה זצ"ל מח"ס א"י ובעיותיה

באורם של חז"ל נלב' ע"ב בכסלו תשנ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו משפחות:

וינר - פ"ת, וידבסקי - פ"ת, רבנוצרל - ניו יורק

בעליו. וכי תאמרו, כיצד יכול לבוא קשר זה לידי ביטוי, ומאי נפקא מינה? ובכן, מחלוקת ראשונים יסודית בנושא סוגייתנו תבהיר זאת, כלהלן.

גמרתנו דורשת מן הפסוקים, כי כפי שהזבח קרבן עולה לשם שלמים פוגם את הקרבן, כך גם המכוון באחת מארבע העבודות [שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה] בקרבנו של ראובן לשם שמעון - פוסל את הקרבן. הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין פרק ט"ו הל' א') פירש את דרשת גמרתנו מפסוקי התורה באופן הפשוט ביותר, וכתב, כי השוחט את עולת **ראובן** לשם **שמעון**, או שהחליף בין ראובן לשמעון בשאר ארבע עבודות, פגם את הקרבן. אולם, לדעת רש"י (ד"ה "וישנו בד' עבודות", עפ"י הגמרא לקמן), השוחט את עולת ראובן לשם שמעון, לא עולל כל רע, וגמרתנו מתייחסת לכהן, שבשעת השחיטה כוון במחשבתו שאת **זריקת הדם** של קרבן זה הוא יעשה לשם שמעון [כך גם נוקטים בעלי התוספות לעיל ב/א ד"ה "כל", וכן הוא פשוט הסוגיות]. כדי לרדת לרשי מחלוקת זו, עלינו להקדים כלל קצר ופשוט.

אנו יודעים כי קרבן מכפר על בעליו, אך הגמרא ממקדת את שלב הכפרה בעבודת זריקת הדם. כלומר, הבעלים אינו מתכפר בשעת זביחת הקרבן או בעת הקטרת האימורים [החלב] על המזבח, כי אם בעת זריקת דמו של הקרבן על המזבח.

מעתה, הרמב"ם סובר, כי כפי שמהותו של קרבן עולה שונה ממהותו של קרבן שלמים, ולכל אחד מהם ייחודיות משלו הנגזרת מייעודו השונה, כך גם זהות בעל הקרבן מהווה חלק ממהות הקרבן. לאמר, כאשר עשרה בני אדם מביאים קרבנות עולה, אין לפנינו עשרה קרבנות עולה זהים שהובאו על ידי עשרה אנשים, אלא עשרה קרבנות שלכל אחד מהם מהות נפרדת ועצמאית. האחד הוא "עולת ראובן", זולתו "עולת שמעון" וכן על זה הסדר. מעתה, הזבח את קרבנו של ראובן לשם שמעון, פגם את הקרבן.

אולם, לדעת רש"י, לאחר שאדם הקדיש עולה, שלמים או כל קרבן אחר, אין הוא נחשב "עולת ראובן", כי אם "עולה" בלבד. ממילא, מחשבת הכהן לשחוט את קרבנו של ראובן לשם שמעון, אינה מעלה ואינה מורידה, משום שהוא לא שינה מאומה משמו של קרבן זה. לפיכך, מבאר רש"י, כי רק אם בזריקת הדם, אשר בה **מתכפר** מביא הקרבן, הכהן זרק לשם שמעון, או אם חשב בשעת השחיטה לזרוק את הדם לשם מי שאינו בעל הקרבן, אזי, לא עלתה **הכפרה** לבעלים [עיי' ספר "מקדש יחזקאל" להרה"ג ר' יחזקאל רוטר שליט"א, ועיי' שם שיסוד הדברים בשינוי בעלים לדעת הרמב"ם מבואר ב"אבי עזרי" הל' פסולי המוקדשים פרק ט"ו. ועיי' בספר המפתח שם יישוב לדעת הרמב"ם מסוגיות הגמ'].

דף ו/א חטאת על כל חטא וחטא, ז/ב עולה דורון היא

כמה צדקה יתן מי ששגג ולא הניח תפילין

בימינו של בעל "פנים מאירות", לפני כמאתים ושבעים שנה, התברר ליהודי מסויים כי במשך תקופה ארוכה הוא לא הניח תפילין כדת וכדין. בהול ונפחד נזכר האיש כי הרמ"א בהגהותיו ל"שולחן ערוך" חלק אורח חיים סימן של"ד סעיף כ"ו מצייין, כי מי שחילל שבת בשוגג "צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי. ולא ישתה יין ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת י"ח פשיטים לצדקה; ואם ירצה לפדות התענית, יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטים לצדקה". מיודענו התחבט, אם עבור כל יום שלא הניח תפילין, עליו להתענות ולתת סכום כסף זה לצדקה [לפי הדעות שכל יום ויום הוא מצוות עשה. עיי' "ביאור הלכה" ריש סימן ל"ז], והריץ את שאלתו אל רבי מאיר אייזנשטט זצ"ל, בעל ה"פנים מאירות".

ההבדל בין קרבן חטאת לקרבן עולה: בתשובתו (שו"ת ח"ג סימן ט') טורח ה"פנים מאירות" להעמיד את הדברים על מקומם, כמבואר בסוגייתנו. יש להבדיל בין קרבן חטאת לקרבן עולה. העובר בשוגג על עבירה שענשה כרת לעובר עליה במזיד, **חייב** להביא קרבן חטאת. אולם, המבטל מצוות עשה, או העובר על לאו הניתק לעשה, **ראוי** לו שיביא קרבן עולה, אך אינו חייב בכך. מלבד הבדל מהותי זה ביניהם, גם מבואר בגמרתנו, כי העובר על מספר מצוות לא תעשה, מביא קרבן חטאת כנגד כל עבירה. לא כן מי שביטל מספר מצוות עשה, שמביא קרבן עולה אחד על כולנה. ברור, איפוא, כי אותו אדם שלא הניח תפילין וביטל מצוות עשה ימים רבים, אינו צריך להתענות ולהפריש צדקה על כל יום אחד מימים אלו.

בנוסף לכך, בניגוד לקרבן חטאת, שמהותו כפרה על החוטא, מבואר בגמרתנו, כי קרבן עולה נחשב "דורון", "כאדם שסרח במלך וריצהו... וכשבא להקביל פניו, מביא דורון בידו" (רש"י ז/ב ד"ה "עולה"). לפיכך, אין לדמות אדם שעבר על איסור וכפרתו חטאת, לזה שעבר על מצווה שכפרתה עולה.

מדוע בשבת אין אומרים "לכפר": לעובדה כי קרבן העולה הוא "דורון" ולא "כפרה" יש השפעה גם על... נוסח תפילת השבת. הטור פוסק (או"ח סימן רפ"ג): "ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות". כלומר, מאחר שבשבת מקריבים עולות בלבד, שמהותן "דורון" ולא "כפרה", אין מפטירים "לכפר" אחר אמירת פסוקי הקרבנות, כפי שנוהגים בחגים ובמועדים בהם הוקרבו גם חטאות (עיי' "ברכי יוסף" או"ח סימן רפ"ג ס"ק א'; ר"אליה רבה" אות ג').

כבשים, כובשים או כובשים: משציטטנו את התייחסותה של גמרתנו לקרבן עולה כ"דורון", נציין את ה"חכם צבי" [מחזונו של בעל ה"פנים מאירות"], המביא בשם ילקוט שמעוני (פרשת פנחס רמז תשע"ו), שנחלקו בית שמאי ובית הלל מדוע נקראו הכבשים בשמם זה. בית שמאי פירשו, משום שהם **כובשים**

אולם ה"חפץ חיים" בשלו - "אל דאגה, אמור פייבל, אמור". "הוא אמר", ליחשש פייבל בחשש, "שהוא מברך שבמרה ילך ה"חפץ חיים" ברגלים יפות, וישא אבנים על לבי". פניו של פייבל אדמו מבושה, כוחו לא עמד לו והוא פרץ בבכי. אללי לך, פייבל, שהתגלגלה עליך החובה להטיח עלבון כה צורב בפניו של ה"חפץ חיים", נקפה בלבו המחשבה הנוראה תוך שעצם את עיניו בסילודין. **מקץ** דקה, פייבל פקח בזהירות עין בוכיה ועוד עין, וגילה להפתעתו כי נהרה שפוכה על פניו של ה"חפץ חיים", שאמר לו: "די לי בחלק הראשון של הברכה! איך מבין פייבל? בבית המקדש הלכו הכהנים ללא מנעלים לרגליהם, והכהן הגדול נשא על לבו את אבני החושן..." הבנת פייבל?

כל ימיו היה ה"חפץ חיים" מעודד וממריץ ללמוד את הלכות בית המקדש, מתוך ציפייה דרוכה לביאת המשיח ולבניין בית המקדש. ביום מן הימים הוא אף הריץ אגרת לכל רבני האיזור של מחוז מגוריו, ובקשם לערוך רשימה מסודרת שתכלול את שמות כל הכהנים המתגוררים בתחום רבנותם, תוך פירוט גילם, מידת ייחוסם ומוכנותם לעבודה בבית המקדש. בכל יום אחכה לו.

לומדי ה"דף היומי" עומדים כעת בפתחה של מסכת זבחים, הראשונה בסדר קדשים. ה"חפץ חיים", אשר חיבר ספר בשם "ליקוטי הלכות" על המסכתות העוסקות בענייני קדשים ולצידם פירוש "זבח תודה", כתב בהקדמתו לספרו זה, כי לימוד התורה נחלק לשניים: לימוד העניינים הנוגעים לחיינו השוטפים של האדם, ולימוד העניינים שאינם נוהגים כיום הלכה למעשה.

בני האומה היהודית, כתב ה"חפץ חיים", יוכיחו ביותר שאת את אהבתם לבורא העולם. נתון התורה, על ידי לימוד כל דבריו, כל תורתו, גם זו אשר לעת עתה, מחמת חורבן בית המקדש, אינה נוגעת הלכה למעשה, ולא זו בלבד, אלא שתועלת רוחנית גבוהה ביותר יש בלימוד דיני הקרבנות, קובע ה"חפץ חיים". שהנה, פעמים רבות חזרו חכמינו זכרונם לברכה ושנו, כי הלומד את דיני הקרבנות, כאילו הקריבם! ומדוע לא נחזר אחר סגולה זו!

הגע בעצמך, ממשיך רבי ישראל מאיר הכהן ברגש רב, אילו התבשרנו ברגע זה כי חבלי משיח נמוגו ונעלמו, משיח בפתחו! בית מקדש של אש ירד ממזמרים, שנזאי ה' התנדפו כרוח ובית ישראל התקצבו מכל ארבע כנפות הארץ. שיירות אינסופיות של יהודים ושל... בעלי חיים ינהרו לעבר בית המקדש. "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", הגיע הזמן לכפר עליהם. חטאות, אשמות, עולות ושלמים, קרבנות ציבור וקרבנות יחיד יוקרבו בהמוניהם על מזבח ה' בבית המקדש, וכל אחד יטרח וישקיע מאמצים רבים כדי לזכות לראות את קרבנו עולה על המזבח ומכפר עליו. יהא עליו לרכוש סגוים שונים של בעלי חיים לקרבנות חובתו, כנדרש על ידי התורה, ולאחר חשבון נפש קצר יהא עליו לרכוש רפת שלמה לכפרה על חטאיו, ולהעלותה ירושלימה.

ונה, ממשיך ה"חפץ חיים": "מה אכפת לנו שהקדוש ברוך הוא ברוב חסדו הבטיח לאבותינו הקדושים, שיחשיב לימדונו בענייני הלכות אלו, כאילו אנו מקריבים קרבן ממש, ואין צורך על זה לכתת רגלינו לסוסע ולא להרבות בהוצאה...!!!"

בשמחה וברנה נתחיל בלימוד מסכת זבחים. נלמד את דיני הקרבנות, ואת הליכות הכהנים בבית המקדש. נשלב בלימדונו זה את כמיהותנו העתיקות המשתרגות זו בזו: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". אמן, כן יהי רצון.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ה'א רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי

ללמוד תוך כדי שכיבה

כאשר הלומד נחלש וקשה לו לעמוד או לשבת, האם רשאי הוא לשכב וללמוד, או שמא יש לחשוש לזילות התורה באופן זה של לימוד? **בעל** "בן איש חי" נשאל על כך והשיב, כי מותר לעשות כן, וראה לכך מסוגייתנו, בה נאמר, שריש לקיש שכב בבית המדרש על בטנו, וכשפניו כלפי הקרקע הוא הקשה קושיה (שו"ת "תורה לשמה" סי' שס"ז, וראה תוס' בגיטין מה/א ד"ה "כריסי כרי").

דף ו'ב לכפר עליו לפני ה'

בין עני לעשיר

בפרשת כפרתו של מצורע עשיר נאמר (ויקרא יד/יח) **וכפר** עליו הכהן לפני ה', ואילו בפרשת כפרתו של מצורע עני נאמר (שם, כט) **לכפר** עליו לפני ה'.

שינוי לשון זה, אומר בעל ה"משך חכמה", נובע מכך, שנגעים באים על גסות הרוח. לכן, עשיר המתגאה ניתן עוד להביא... ובעת מתן השמן עליו **"וכפר"** עליו הכהן, כפרתו הושלמה ועונו נרפא. אולם, דל גאה, הוא אחד מאלו שהקב"ה מואס בהם, כפי שנאמר (פסחים ק"ג/ב) "ארבעה אין הדעת סובלתן, אלו הן: דל גאה" וכו'. לפיכך, חטאו גדול ונאמר בו **"לכפר"** עליו לפני ה' - עדיין לא תמה כפרתו.

דף ז'ב אי דליכא תשובה זבח רשעים תועבה

אי אפשר לדרוש הרבה מעני

זבח המובא למקדש ובעליו אינו שב בתשובה, הרי הוא בכלל "זבח רשעים תועבה". **מדוע** דווקא "זבח" - מה דינה של מנחה, שאינה בכלל "זבח" (ראה מנחות ג/א)? על כרחך, שבמנחה, שהיא קרבן עני, אין תשובתו השלמה של העני מעכבת עד כדי כך. העניות הרי מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו ודי, איפוא, במאמץ הגדול שעשה זה לצרף פרוטה לפרוטה כדי לקנות קרבן ולהביאו לבית המקדש. מעבר לזה, לעשות תשובה שלמה, אין לו מנוחת הנפש כדבעי... ("תכלת מרדכי").

דף ז'ב חוץ מן הפסח והחטאת

המקריב את החטאת ראוי לו לאכלה

לגבי אכילת קדשים יש שינוי לשון בתורה. בעוד שבמנחה נאמר (ויקרא ו/ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", נאמר בחטאת (שם, יט): "הכהן המחטא אותה יאכלנה".

ביאור הדברים, הסביר רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק זצ"ל, בעל "אור שמח", הוא על פי הרמ"א הפוסק (יו"ד סי' רמ"ו סעי' כ"א) שתלמיד חכם שהתיר לאכול בשר שהובא לפניו כ"שאלה", רשאי לאכול ממנו, כדי לתת תוקף להוראתו, ומאחר שחטאת שנשחטה "שלא לשמה" - פסולה, ראוי שהכהן המקריב אותה יאכל ממנה, להוכיח לכל שלא חשב מחשבת "שלא לשמה"...

דף י'ב ומה עולה שהיא כליל

רק המחשבה כליל

כידוע, קרבן העולה מוקטר כליל על המזבח. יש המסבירים זאת, לפי שהוא בא על הרהורי הלב, והמחשבה כולה צריכה להיות בלתי לה' לבדו. שאר הקרבנות באים על המעשים - אלו, אי אפשר שיהיו כולם ובכל עת לה' בלבד. לפיכך, אין מקריבים מהם על המזבח אלא את החלב והדם, שהם המניעים העיקריים לפעולות האדם, ואת הכליות היועצות, לרמוז, שאף על פי כן "בכל דרכיך דעהו" ("הצבי ישראל").

את עוונותיהם של ישראל, ובית הלל אומרים משום שהם **מכבדים** עוונותיהם של ישראל. לדעת "חכם צבי", מחלוקתם היא אם קרבן העולה **כובש** את העוון ומסתיר אותו, כעין דורון, שמטרתו לכסות על העבר, או שהוא מכבס את העוון ומנקה את הכתם, כחטאת המטהרת (תוספות חדשים סימן ס"ו).

דף ז'א תודה ששחטה לשם תודת חבירו

הניצול ממחלה, יכול לשמוע ברכת "הגומל" מאסיר משוחרר?

בסוגייתנו אנו למדים על קרבן תודה, אשר הובא לבית המקדש כתודה לקב"ה. לאחר שחרב בית המקדש, תקנו חז"ל לברך **"הגומל" חלף קרבן התודה** (רא"ש ברכות פ"ט סימן ג', ועיין שו"ת "חתם סופר" או"ח סימן נ"א). במאמר הבא נדון בהלכה מעניינת הקשורה לברכת "הגומל", ואשר פרטי דיניה נכרכים בספרי הפוסקים בצוותא עם דיני קרבן תודה המפורטים בסוגייתנו, כלהלן.

אדם שניצל מנס יכול לברך "הגומל" ולהוציא את חבירו ידי חובה: ה"טור" (או"ח סימן רי"ט) פוסק, כי מי שניצל מצרה והתחייב בברכת הגומל, ושמע את חבירו מברך ברכה זו לאחר שניצל גם הוא מסכנה - אם כיון לצאת ידי חובתו בברכת חבירו יצא גם אם לא ענה אמון, שהרי המברך, החייב גם הוא בברכה זו, התכוון להוציא.

בקשר לכך יש לדון אם הלכה זו תקפה גם לגבי שני אנשים שכל אחד מהם חייב בברכת הגומל מסיבה שונה, וכגון, המחלים ממחלה קשה, יכול להוציא ידי חובה את רעהו שנחלץ מבית האסורים? בשאלה מעניינת זו התחבט בעל "אורים גדולים" [חכם ספרדי, חי לפני כשלוש מאות שנה, בן דורו של רבי אפרים נבון בעל ה"מחנה אפרים"], בפירושו על התורה (פ' צו, וצוין גם בגליון רע"א), והוכיח מסוגייתנו, כי אין אחד מהם יכול להוציא ידי חובה את זולתו, כלהלן.

יש להקריב קרבן תודה לשם הנס שממנו ניצל בעליו: בגמרא נחלקו רבה ורב חסדא אם "תודה ששחטה לשם תודת חבירו" כשרה או פסולה. כגון, ראובן שהחלים ממחלה קשה, הביא קרבן תודה. סמוך לו עמד שמעון, שהביא גם הוא קרבן תודה על החלצותו מבית האסורים. הכהן שהקריב את תודת ראובן שהבריא, טעה וחשב שראובן מביא קרבן בשל החלצותו מבית האסורים, כשמעון, והקריב לשם כך את הקרבן. במקרה זה נחלקו רבה ורב חסדא אם הקרבן נפסל (עיין "ברכת הזבח" ו"חק נתן" שמפרשים את הגמרא באופן זה, אך, אין פירוש זה מוסכם. עיין "קרבן אורה" ועוד אחרונים).

לכל סוג של נס ייחודיות משלו: נמצאנו למדים, כי לכל סוג של נס ייחודיות משלו, וקרבנו של הניצול מנס פלוני, הוא קרבן לשם אותו נס בלבד, ולא קרבן תודה כללי, עד שלדעת רב חסדא, אם לא עשה כן, לא עלה לו הקרבן לשם "תודה". מעתה, ראובן המברך ברכת הגומל על החלמתו ממחלה, אינו יכול להוציא ידי חובה את שמעון שנחלץ מבית האסורים. שכן, לו היה שמעון, האסיר שנחלץ מבית האסורים, מברך ברכת הגומל בעצמו אך מתוך כוונה על החלמתו ממחלה, בעוד שמימיו לא התעטש, ודאי שלא היה יוצא ידי חובתו בברכה זו. ברור, איפוא, כי שמעון, האסיר לשעבר, גם אינו יכול לצאת ידי חובה בשמיעת ברכת "הגומל" מפי ראובן המברך ברכת "הגומל" על נס החלמתו ממחלה [עיין שם שאף למד כן מק"ו. ועיין בס' "בשבילי ברכת הגומל" שהעיר ע"ד, וכנראה שה"אורים גדולים" פי' שלא נחלקו רבה ור"ח אלא לעניין פסול הקרבן, אבל לכו"ע כל הודאה היא נפרדת]. אמנם, אם ראובן ושמעון נחלצו מאותו סכנה, רשאי כל אחד מהם להוציא את חבירו ידי חובה. ראוי לציין את דברי ה"משנה ברורה" (סימן רי"ג ס"ק י"ב), לגבי ברכות הנהנין, "שכעת המנהג פשוט" שכל אחד מברך לעצמו, "ואפשר, משום שאין הכל בקיאים להתכוון לצאת ולהוציא, מלבד שיש לחשוש להיסח הדעת (עיין שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סימן א' אות ב', ו"פסקי תשובות" סימן רי"ג הערה 8).

כשה"חתם סופר" זצ"ל בירך "הגומל" בלשון רבים: עד כה עסקנו בשני בני אדם שכל אחד מהם חווה את נס הצלתו בנפרד. אולם, כאשר מספר אנשים חוו נס מסויים יחד, ברור מאליו כי אחד מהם רשאי להוציא את רעיו ידי חובה, כפי שגם העיד ה"חתם סופר" זצ"ל ("ספר הזכרון" עמ' כ"ה), לאחר נס שאירע לבני קהילתו: "עליתי לתורה, וברכתי ברכת הגומל בלשון רבים [שגמלנו כל טוב], ואנשי ק"ק פרשבורג שהיו עמי ענו אחרי בלשון רבים: מי שגמלנו כל טוב הוא יגמלנו כל טוב סלה". כמובן, שהנוכחים האחרים באותו מעמד, שלא היו שותפים לנס זה, חייבים לענות "מי שגמלנו כל טוב, וכו'" ("פסקי תשובות" סימן רי"ט הערה 89).

דף ז'א איתמר תודה ששחטה לשם תודת חבירו

מי חייב בקרבן תודה?

במאמר הבא נברר מי הם החייבים בקרבן תודה, אם בכלל, וגם נגלה, כי בין מקריבי קרבן התודה מצויים החתנים.

נעים זמירות ישראל פותח את פרק ק"ז בספר תהילים בפסוק "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ולאחר מכן הוא מציין את נפלאות הקב"ה ואת ניסיו עם ברואיו. בין השאר הוא מונה את האנשים הנמנים במסכת ברכות (ב/ד) כחייבים בברכת הגומל: "יורדי הים, הולכי מדבריות, מי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא לחירות". רש"י (ד"ה "לא דידיה", ויקרא ז'ב, מנחות ע"ב/ב ברש"י כתי"י ובשטמ"ק בשמו שם) מבהיר, כי פרק זה הוא המקור שממנו למדים מי

הם החייבים בקרבן תודה, שכן, דוד המלך קובע בפרק זה (פסוק כ"ב) "ויזבחו זבחי תודה", ומכאן, שהניצול מן הסכנות האמורות מביא קרבן תודה (כן דעת התוס' ר"ד, ר"ה ה/ב).

המפרשים מציינים, כי אופן הקרבנות של קרבן תודה מפרסם את הנס, שכן, על זבח התודה הוקרבו ארבעים לחמים - "לחמי תודה", ובשל הזמן הקצר שבו מותר היה לאכלם - יום ולילה - נדרשו הבעלים לערוך סעודות גדולות שבהן, מטבע הדברים, התפרסם הנס (ראה ספורנו, אברבנאל ו"העמק דבר", בפרשת צו, על פסוקי קרבן תודה).

כאשר נבקש לברר מי רשאי להביא קרבן תודה ואם זה שניצל מן הצרה חייב בקרבן תודה נמצא, כי מן התורה איש אינו חייב בקרבן זה! קרבן תודה הוא קרבן נדבה, אשר ניתן כאפשרות הודאה לקב"ה, הן על ידי אדם שנחלץ מצרה, והן על ידי אדם שנדבה רוחו אותו להקריבנו. זוהי הדעה הרווחת, וכך גם ניתן להתרשם מן הרמב"ם, שאינו מגביל במאומה את מביא קרבן התודה (ראה ספר המפתח על הרמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ט הל' י"ד). אולם מדברי רש"י (מנחות שם הנדפס מכתב יד בשולי העמוד, והוא, כנראה, הרש"י האמיתי) ובתוספות ר"ד (שם) ומדברי הרא"ש (ברכות שם) מתבאר, כי מי שנעשה לו נס חייב להביא קרבן תודה (ועיי' בשטמ"ק שם אות י' שתמה על כך).

ה"פרי מגדים" (סימן רי"ט ב"אשל אברהם" ס"ק א') מסביר, כי גם לדעת רש"י והרא"ש קרבן תודה קרבן נדבה הוא, כאמור, אלא, שלדעתם, דוד המלך אשר מנה את הראויים להודות לה, גילה בכך על פי רוח הקודש, כי מדברי קבלה כל מי שניצל מצרה חייב להביא קרבן תודה (ועיי' בשו"ת "חתם סופר" או"ח סימן נ"א. ע"ע רש"י מנחות פ/א, ו"הר צבי" מנחות ע"ט/ב). בבית מדרשו העירו כי מדברי רש"י בסוגייתנו ד"ה "לא דידיה", משמע, שמדאורייתא יש חילוק בין קרבנות התודה לפי הנס שבגינם הופרשו.

החתנים מביאים קרבן תודה: על יורדי הים, הולכי המדבר, חולה שנתרפא וחבוש שהוותר מבית האסורים, מוסיף רבינו בחיי (בתחילת פרשת צו) אדם נוסף שעליו להביא קרבן תודה - חתן, תוך שהוא לומד זאת מפסוק מפורש (ירמיה לג/א): "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה... מביאים תודה בית ה'".

שמח בייסורים ותן תודה על הניסים: נסיים בדברי ה"כתב סופר" (עה"ת ויקרא יט/ה) המפרש את הפסוק "לרצונכם תזבחו", כי המביא קרבן תודה על שנחלץ מצרה, לא יאמר לואי שלא באה עלי צרה זו. איני צריך לא לה ולא לנס שאירע לי בעקבותיה, אלא, "לרצונכם תזבחו", שמח בייסורים ותן תודה על הניסים...

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים דף ד' יום רביעי י' בכסלו

ברכת הגומל

בדף היומי לומדים על קרבן תודה, המובא לבית המקדש כתודה לה'.

קרבן "תודה" מקריבים כדי להודות לקב"ה. למשל, אדם שהפליג בים והגיע בשלום למחוז חפצו, מודה לה' על כך שלא טבע בים. אדם שהתקיים פלאו אותו בבית סוהר והשתחרר - מביא קרבן תודה. אדם שהיה חולה והתרפא ממחלתו, גם כן מביא קרבן תודה. לאחר שתקרב בית המקדש, תקנו חז"ל לברך ברכת "הגומל", במקום הקרבת קרבן תודה (רא"ש, ברכות, פרק ט', סימן ג').

עוד לומדים בדף היומי על "מחשבת שנוי בעלים". מהי "מחשבת שנוי בעלים"? כהן שעשה את עבודות הקרבן וחשב בלבו: אני עושה את העבודות לשם ראובן, ולבסוף התברר שהיה זה קרבן של שמעון.

למנוי לגליון לילדים חייג:

1700-500-151

חודש היכרות חינו

מסכת

זבחים

ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה

הצטרפו לרבות לומדי הדף היומי עם

"מאורות ההלכה"

דיני ברכות הנהנין [המוציא, מזונות] ודיני נטילת ידיים.

מאורות
ההלכה

הדפסה
בהירה וחדשה

חדש ממאורות!

לפרטים והזמנות:

1-700-500-151

להשיג במוקדי ההפצה בלבד (לא ניתן להשיג בחנויות הספרים)

